

Необхідними умовами називаємо такі, без яких формування морально-ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів не може реалізуватися повною мірою у режимі розвитку. У визначенні зазначених умов ми орієнтувалися на вимоги, що висуває суспільство до сучасного спеціаліста, зміст валеологічної освіти у вищих навчальних закладах, результати проведеного аналізу особливостей освітнього процесу в аспекті досліджуваної проблеми.

Достатніми педагогічними умовами ми називаємо ті, які неодмінно викликають необхідну дію: ефективне формування морально-ціннісних орієнтацій у студентів. Сукупність необхідних і достатніх педагогічних умов є динамічним комплексом взаємодіючих факторів і процесів, з якого не можна виключити жодного компонента, не порушивши зумовленості цього явища.

У результаті визначено такий комплекс педагогічних умов:

- професійно-педагогічна компетентність викладачів, спрямована на актуалізацію науково-педагогічних знань (теоретичних, практично-зорієнтованих, методичних, методологічних);
- гнучкість і адаптивність змісту навчально-освітньої програми з курсу «Вікова фізіологія і валеологія», яка забезпечить інтегративний зв'язок теоретичних знань із реальною дійсністю;
- створення цілісної освітньої системи під час вивчення курсу «Вікова фізіологія і валеологія», яка дозволяє ефективно формувати морально-ціннісні орієнтації на основі інноваційних форм (інтерактивних, тренінгових), методів (моделюючих ситуацій), сучасних медіа-освітніх засобів;
- формування професійної позиції майбутнього педагога у процесі вивчення курсу «Вікова фізіологія і валеологія» відносно реалізації сформованості морально-ціннісних орієнтацій у практичній педагогічній діяльності.

Для реалізації педагогічних умов формування морально-ціннісних орієнтацій у студентів були розроблені тренінгові практичні роботи на теми: «Духовний світ людини та здоров'я», «Соціальні умови здоров'я», «Репродуктивне здоров'я». Під час проведення тренінгових занять використовувалися такі методи та методичні прийоми: показ відеофрагментів, демонстрація презентацій, ситуаційні задачі, моделюючі ситуації, вправи з використанням методу ейдетики.

Отже, реалізація виділених педагогічних умов сприятиме формуванню морально-ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів у процесі вивчення курсу «Вікова фізіологія і валеологія».

Література

1. Антонова Н.О. Особливості ціннісних орієнтацій студентів / Н.О. Антонова // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. збірник. – Слов'янськ, 2000. – Вип. VII. – С. 56 – 63.
2. Балакірева О. Ціннісні орієнтації молодого покоління / О. Балакірева, Н. Дудар // Молодь у дзеркалі соціології : колективна монографія / за заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. – К. : УІСД, 2001. – С. 38 – 47.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ П'ЯТИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ЗДОРОВ'Я

*О.М. Мегем, Г.В. Павелко
Глухів, Україна*

Зниження коефіцієнта народжуваності при зростанні загальної смертності, погіршення стану здоров'я різних категорій населення ставить під загрозу біологічне забезпечення відтворення нації у її кількісному та якісному вимірах. Дослідження проведені Українським інститутом охорони дітей та підлітків Національної академії медичних наук України та дані медичної статистики свідчать, що здоровими можна вважати лише 27% дітей дошкільного віку, 90% випускників мають відхилення у стані здоров'я, у 41% дітей шкільного віку – хронічні захворювання. Медична статистика вказує на те, що у перший клас йде 15–16% хворих дітей, а до 13–14 років хворими стають 53–54% учнів. Саме тому сучасна школа повинна сприяти вихованню у дітей потреби в здоровому та безпечному способі життя, формуванню навичок прийняття самостійних рішень стосовно підтримки та зміцнення свого здоров'я.

В Україні розроблена відповідна нормативно-правова база, що має важливе значення для вирішення означеної проблеми. Так, метою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» нової редакції «Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» є формування здоров'ябережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту Вітчизни.

У сучасному суспільстві розробкою формування здоров'ябережувальної компетентності школярів займалися такі вчені: Т. Бережна, С. Бондар, О. Дубровкіна та ін. [1; 2; 3].

Однак актуальним залишається питання розробки ефективних педагогічних умов формування здоров'ябережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

Мета дослідження полягає у розробці і теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування здоров'ябережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

У національній доктрині розвитку освіти України XXI століття визначено, що пріоритетним завданням освіти є виховання в учнів відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших.

Для досягнення поставленої мети в українську систему освіти впроваджено компетентністний підхід. Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття «компетенції» та «компетентності», які в педагогічній науці досить плідно розробляються і різнобічно розглядаються науковцями.

Проаналізувавши науково-педагогічні літературні джерела, ми погоджуємося із науковцями, які розмежовують поняття «компетентність» та «компетенція», а не отожднюють їх. Під поняттям «компетенція» ми будемо розуміти певну норму, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а під поняттям «компетентність» – оцінку досягнення (або недосягнення) цієї норми.

Здоров'язбережувальні компетенції – це суспільно визнаний рівень знань, умінь і навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини. Здоров'язбережувальна компетентність характеризується здатністю учня застосовувати всі належні компетенції в конкретних життєвих або навчальних умовах та обставинах на користь формування, збереження і зміцнення здоров'я.

Здоров'язбережувальна компетентність відноситься до ключової і формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів.

Також здоров'язбережувальна компетентність формується шляхом вивчення предметів освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура». Зазначена галузь відноситься до інваріативної складової змісту базової освіти. З урахуванням мети та завдань зміст освітньої галузі визначається за такими змістовими лініями: здоров'я та фізична культура.

Мета інтегрованого предмета «Основи здоров'я» передбачає формування компетентності зі збереження здоров'я учнів на основі засвоєння ними знань про здоров'я та безпеку, практичних навичок здорового способу життя і безпечної поведінки, сприяння їхньому фізичному, психічному, соціальному і духовному розвитку і, завдяки цьому, – утвердження ціннісного ставлення самих школярів до життя і здоров'я.

Фундаментом курсу «Основи здоров'я» є науки валеологія і безпека життєдіяльності.

Термін «валеологія» походить від латинського слова «*vale*» – бути здоровим і грецького «*logos*» – наука, вчення. Валеологія як наука базується на дослідженнях фізіології, геронтології, медицини, психології, філософії, етики й інших наук та водночас має власний об'єкт, предмет, мету, зміст, завдання, методи дослідження тощо. Валеологія вивчає всі чинники впливу на здоров'я: біологічні, екологічні, соціальні, етнічні.

У контексті дослідження валеологія трактується як система знань про закономірності й механізми формування, збереження, зміцнення, відновлення та передачу наступним поколінням здоров'я здорової людини і суспільства у соціальному, духовному, психічному, фізичному планах.

Валеологічні знання – це комплекс знань про здоров'я людини і всі чинники впливу на нього – біологічні, екологічні, соціальні, етнічні тощо; норми, навички здорового способу життя та їх трансформація у переконання, інші регулятори практичної валеологічної свідомості і стереотипи поведінки.

До валеологічних знань ми віднесли: теоретичні (медичні, біологічні, культурологічні, соціоекологічні, психологічні, педагогічні, екологічні), діагностичні (вимірювання, ведення паспорту здоров'я) та практичні (ведення здорового способу життя) знання. Вони є засобом нагромадження, концентрації і трансляції практичного досвіду як цілісної системи знань про формування, зміцнення, збереження, відновлення й передачу наступним поколінням здоров'я здорової людини.

Безпека життєдіяльності – це інтегрована дисципліна гуманітарно-технічного спрямування, яка вивчає загальні закономірності виникнення небезпек, їх властивості, наслідки впливу їх на організм людини, основи захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек, а також розробку і реалізацію відповідних засобів та заходів щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини.

У контексті нашого дослідження, ми дотримуємося думки, що шкільний вік від 11 до 12 років є найсприятливішим для формування здоров'язбережувальної компетентності, адже у цих вікових межах закладаються основи особистісного розвитку учнів. Віковими особливостями дітей п'ятого класу можна вважати: незначний соціальний та моральний досвід, підвищену емоційність, вразливість і водночас пластичність до морально-етичних впливів, імпульсивність та безпосередність поведінки дитини, бажання постійно розширювати коло спілкування. Тому узгодження поведінки та усвідомлення моральних явищ життя характеризуються емоційними узагальненнями, аналізом ситуацій та вчинків, які відповідають загальнолюдським етичним цінностям.

Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання

основам здоров'я можливе за наявності певного комплексу педагогічних умов.

На нашу думку, педагогічні умови – це взаємопов'язана сукупність заходів в освітньому процесі основної школи, що забезпечує більш високий показник здоров'язбережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

Нами визначено такий комплекс педагогічних умов:

- дидактичні: комплекс дидактичних форм навчання (тренінгові заняття, рольові ігри); комплекс дидактичних методів навчання (метод ейдетики, ситуаційні задачі, життєві ситуації, мозковий штурм, сенкан);

- методичні: методичні рекомендації, посібники для вчителів із здоров'язбереження;

Запропоновані педагогічні умови сприятимуть ефективному формуванню здоров'язбережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

Література

1. Бережна Т. Потенційні можливості школи щодо збереження й укріплення здоров'я дітей / Т. Бережна // Здоров'я та фізична культура (Шк. світ). – 2005. – №9. – С. 21–22.
2. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 34.
3. Дубровкіна О.Б. Потреба у здоровому способі життя як ознака компетентної особистості: педрада / О.Б. Дубровкіна, В.В. Рунас // Виховна робота в школі. – 2007. – №12. – С. 2–6.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОГО ВПЛИВУ НА УЧНІВ

*А.О. Миколайко, Т.В. Раковець
Полтава, Україна*

Одним з важливих напрямів розвитку педагогічної освіти є формування умінь емоційно-вольового впливу у майбутніх вчителів. Емоційно-вольові якості розглядаються як структурний компонент особистості.

На сьогоднішній день тенденція дослідження волі і емоцій сформувалася і існує як відносно незалежна. Але в ряді робіт вони розглядаються як єдине, і використовується термін емоційно-вольова сфера особистості. Даний термін застосовується в основному в прикладних і експериментальних дослідженнях, при описанні регуляції конкретних видів діяльності в конкретних умовах.

Цілком зрозуміло, що регуляція діяльності діє як цілісний механізм, що різні сфери особистості зв'язані між собою, в тому числі і емоційно-вольова сфера в зв'язку з цим зберігає актуальність питання про розглядання взаємодії, взаємообумовленості, як цілого ряду принципів емоційно-вольової сфери особистості в регуляції діяльності. До розгляду цього питання можна підійти з різних сторін: зі сторони участі емоцій у вольових процесах і участі вольових процесів в емоційній регуляції. Але, так чи інакше, достатньо важко представити в собі ту кількість зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на людину і кожен раз змінюють світ її переживань, так як далеко не всі володіють своїми емоціями, почуттями і вчинками [3, с. 1].

Шкільне життя передбачає взаємодію учнів і педагогів. Учитель і учень – їхні особисті взаємини на уроках і поза ними безпосередньо впливають на весь навчальний процес, визначають його успіх.

Виникнення та успішний розвиток міжособистісного спілкування можливий лише тоді, коли між його учасниками існує взаєморозуміння. Те, як учителі та учні сприймають та розуміють один одного, впливає на процес спілкування та відносини, які складаються між ними та за допомогою яких вони здійснюють взаємну діяльність.

Найважливішу роль у цьому процесі відіграє професіоналізм учителя та навчальна атмосфера, яку вчитель створює на своїх уроках. Усе це тісно пов'язано з характером та стилем взаємовідносин учителя і учня та їхнім безпосереднім спілкуванням.

Учням подобаються вчителі, які цікаво проводять уроки та доброзичливо ставляться до них. Але є педагоги, а їх не так уже й мало, які не запалюють серця. Від таких «тікають» [2, с. 31].

Самопочуття педагога не є особистою справою, бо настрої його відбивається й на учнях, і на колегах, і на батьках школярів. Досягти оптимального внутрішнього стану в педагогічній діяльності важко, бо сама вона емоційно напружена. Учитель повинен уміти зберігати працездатність, володіти ситуаціями для забезпечення успіху в діяльності і збереження свого здоров'я. Для цього важливо працювати над виробленням такого синтезу якостей і властивостей особистості, які дадуть змогу впевнено, без зайвого емоційного напруження здійснювати свою професійну діяльність:

- педагогічного оптимізму;
- впевненості у собі як в учителіві, відсутності страху перед дітьми;
- уміння володіти собою, відсутності емоційного напруження;
- наявності вольових якостей (цілеспрямованості, самовладання, рішучості).

Усі ці якості характеризують психологічну стійкість у професійній діяльності. В основі її –